

ODBORNÉ VZDELÁVANIE ISCED 3C V KONTEXTE ŠKOLSKEJ REFORMY

ZATKALÍK Martin – HAŠKOVÁ Alena, SR

Resumé

Autori v článku hodnotia impakt systému štátnych a školských vzdelávacích programov, zavedených v rámci školskej reformy, na úroveň odborného vzdelávania, s bližším priblížením tejto problematiky na autoopravárenské študijné odbory.

Kľúčové slová: štátny/školský vzdelávací program, podiel technického vzdelávania na odbornom vzdelávaní, materiálno-technické zabezpečenie odbornej prípravy, návrh odporúčaní.

VOCATIONAL TRAINING ISCED 3C IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL REFORM

Abstract

In their paper the authors assess impact of the system of state and school education programmes, introduced within the school reform, on the quality of vocational training. For a deeper view of the discussed issues they use motor-car repair study branches as an example.

Key words: state/school education programme, technical education proportion on professional training, professional training material and technical conditions, recommendation proposal.

Úvod

Slovenské školstvo zaznamenalo v rokoch 2008 – 2010 zmeny v súvislosti s prenosom časti kompetencií tvorby vzdelávacích programov na školy. Základné pedagogické dokumenty jednotlivých učebných odborov ISCED 3C, ktoré podliehali schvaľovaniu ministerstvom školstva, sa začali nahrádzať školskými vzdelávacími programami (ŠkVP). V pedagogickej praxi vznikli rôzne názorové prúdy učiteľov na uvedené zmeny, v podstate sa však jednalo o zástancov reformy a obhajcov starého systému základnej pedagogickej dokumentácie ZPD. Výstupom stredného odborného vzdelávania ISCED 3C by mali byť absolventi, ktorí sú pripravení na výkon pracovných pozícií v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva. Pracovné spôsobilosti týchto absolventov by mali zodpovedať potrebám pre výkon daného povolania. Tu nám vzniká otázka, do akej miery sú schopní tvorcovia ŠkVP akceptovať požiadavky zákazníkov školy?

1 Vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie ISCED 3C

Štátne vzdelávacie programy (ŠVP) pre odborné vzdelávanie ISCED 3C vydáva ministerstvo školstva po ich prerokovaní so zamestnávateľmi, zriaďovateľmi škôl a ich profesijnými a záujmovými združeniami a s príslušnými odvetvovými ministerstvami. ŠVP predstavujú pedagogické dokumenty, ktoré vymedzujú záväzné požiadavky na vzdelávanie pre danú skupinu odborov. Školy sú povinné ŠVP rešpektovať a rozpracovať ich do svojich školských vzdelávacích programov (ŠkVP), v rámci ktorých majú vo forme disponibilných hodín vymedzený priestor na svoju individuálnu špecializáciu.

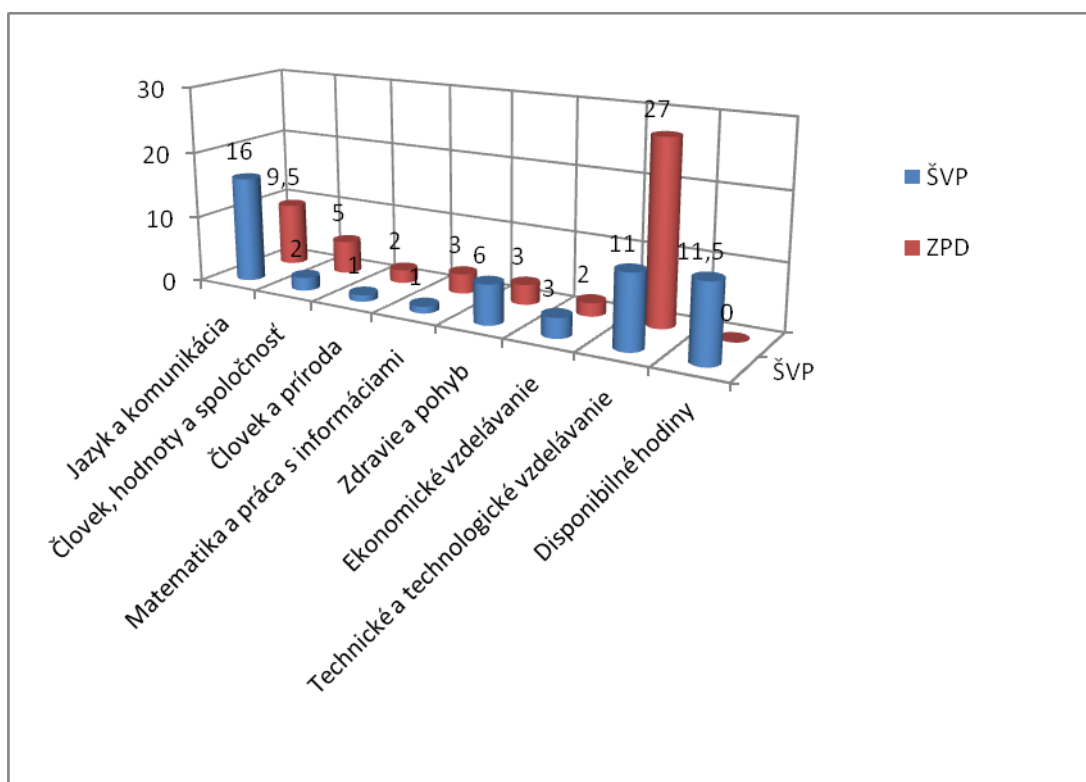
Jedným z cieľov zavedenia systému štátnych a školských vzdelávacích programov bolo podporiť autonómiu a zodpovednosť škôl a vytvoriť pluralitné vzdelávacie prostredie prispievajúce k rozvoju individuality každého jedinca. Dôraz na požadované kľúčové

kompetencie pre výkon povolania a variabilita školských vzdelávacích programov umožňuje vytvorenie konkurenčného prostredia medzi školami.

Filozofia školských vzdelávacích programov umožňuje školám pružne reagovať či už na špecifické potreby trhu práce v ich regióne alebo na aktuálne požiadavky potenciálnych zamestnávateľov, čo možno považovať za hlavný prínos reformy. Autonómia tvorby ŠkVP sa však môže prejavovať aj negatívne. Sieť odborných škôl v SR obsahuje podľa údajov Ústavu informácií a prognóz školstva 552 študijných a 589 učebných odborov. Vzhľadom k rôznorodosti špecializácií nie je obsah odbornej zložky štátneho kurikula jednoznačne určený. Praktický vstup zástupcov zamestnávateľov je veľmi problematický, najmä kvôli nejednotnosti zástupcov zamestnávateľov prejavujúcej sa predovšetkým pri odboroch z oblasti drobného, malého a stredného podnikania. Záujem firiem a zamestnávateľov o vstup do odbornej prípravy sa prejavuje len v prípade veľkých podnikov a nedostatkových profesií. Vznik firemných škôl, resp. vstup zamestnávateľov do odbornej prípravy absolventov, je otázný. Teoreticky môže nastať situácia, že v SR existuje 107 rôznych ŠkVP s rozdielnym obsahom, aj keď kritériá na výkon pracovných činností sú stanovené jednoznačne výrobcom vozidla.

2 Zastúpenie technického a technologického vzdelávania v ŠkVP

Za veľmi negatívny jav považujeme nastúpený trend znižovania podielu technického a technologického vzdelávania v školských vzdelávacích programoch.

Obr.1 Porovnanie maximálneho počtu týždenných vyučovacích hodín vzdelávacích oblastí podľa ZPD učebného odboru 2487 2 autoopravár 01 – mechanik schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 17. mája 2005 pod číslom CD-2005-1690/9707-32:093 s platnosťou od 1. septembra 2005 začínajúc 1. ročníkom a štátneho vzdelávacieho programu pre skupinu učebných odborov 24 Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II, schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 15. júna 2010 pod číslom 2010- 9750/20893:2-913 s platnosťou od 1. septembra 2010 začínajúc 1. ročníkom

Z hľadiska časovej dotácie podiel tohto vzdelávania v porovnaní so základnými pedagogickými dokumentmi (ZPD) učebných odborov zaznamenal výrazný pokles. Konkrétne v porovnaní ZPD učebného odboru 2487 2 autoopravár 01 – mechanik a ŠkVP vypracovaného v súlade so ŠVP pre skupinu učebných odborov 24 Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II registrujeme pokles v oblasti technického a technologického vzdelávania až o 20 % a to v prospech oblasti jazyk a komunikácia, zdravie a pohyb.

ŠVP umožnil vytvoriť časový priestor pre naplnenie cieľov zámeru ŠkVP. V prípade, ak by škola využila celý rozsah disponibilných hodín v prospech technického a technologického vzdelávania, tak by bola týždenná dotácia 22,5 hodiny, čo však tiež nemožno považovať za podporu odborného vzdelávania.

3 Problematika normatívov technického a materiálneho vybavenia škôl

Jedným z akútnych problémov odborného školstva je zaostalé vybavenie škôl materiálno-technickými prostriedkami (nielen odborného, ale v kontexte odbornej prípravy tento dlhodobý pretrvávajúci problém má podstatne závažnejšie negatívne praktické dopady) a k výrazným problémom patrí aj problematika zabezpečenia adekvátnej obsahovej náplne celoživotného vzdelávania pedagogických a najmä odborných pracovníkov. Učitelia v praxi nepovažujú zmenu ZPD na ŠkVP za riešenie týchto akútnych problémov (Blaško 2010).

Aktuálnu situáciu môžeme ilustrovať na príklade vzdelávania pracovníkov pre oblasť autoopravárstva. Stredné odborné vzdelávanie autoopravárskych profesií sa realizuje na Slovensku na 107 odborných školách pri celkovom počte 6670 žiakov v 1. - 3. ročníku, čo je priemerne 62 žiakov na školu. Sústavu odborných škôl je možné charakterizovať ako decentralizovanú, s veľkým počtom škôl, v ktorých je malý počet tried. Financovanie škôl je zabezpečované podľa normatívov a nariadení vlády podľa počtu žiakov a náročnosti odbornej prípravy. Zabezpečenie náležitých technických podmienok odbornej prípravy žiakov v žiadnom prípade nie je možné realizovať z uvedených prostriedkov. Do roku 2008 boli východiskovým materiálom pre vzdelávanie základné pedagogické dokumenty (ZPD), ktorých súčasťou bola charakteristika učebného odboru, profil absolventa, učebný plán a učebné osnovy odborných predmetov. V roku 2005 bola pre učebný odbor 2487 2 autoopravár schválená ZPD s odbornými zameraniami 01 mechanik, 02 elektrikár, 03 karosár, 04 lakovník, so spoločným základom v 1. ročníku. Nedostatkom schválenej pedagogickej dokumentácie bolo, že obsah predpísaných učebných osnov už v čase schvaľovania nezodpovedal reálnemu stavu techniky a technológií použitých v CMV ani štandardom výkonu príslušných pracovných činností (napr. komunikačné siete CAN BUS, vyvinuté firmami Intel a Róbert Bosch špeciálne pre automobilový priemysel v roku 1988 boli v roku 1998 aplikované už vo väčšine bežných automobilov, čo sa však vôbec nepremietlo ani do obsahu uvedeného štátneho kurikula ani do normatívov technického a materiálneho vybavenia, v ktorých naďalej pretrvalo nepotrebné a už neaktuálne technické a materiálne vybavenie).

Správa o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v stredných odborných školách v školskom roku 2010/2011 v SR, vypracovaná Štátnou školskou inšpekciou, uvádza odporúčania smerom k riaditeľom ako aj smerom k zriaďovateľom stredných odborných škôl. Riaditeľom odporúča využívať potenciál predmetových komisií pri skvalitňovaní výchovno-vzdelávacieho procesu, zabezpečiť kontinuitu vzdelávania cudzích jazykov, zamerať ciele kontrolnej činnosti na účinné využívanie dostupných učebných pomôcok a didaktickej techniky, vrátenie IKT, vo vyučovacom procese. Zriaďovateľom odporúča podporiť zlepšenie podmienok škôl pre

skvalitnenie vyučovania najmä odborných predmetov a predmetov praktickej prípravy zabezpečením chýbajúceho a nahradením opotrebovaného materiálno-technického vybavenia, venovať zvýšenú pozornosť spolupráci škôl s regionálnymi komorami stavovských organizácií a so zamestnávateľmi. Ďalšie odporúčania sú smerované rôznym inštitúciám pôsobiacim v rezorte školstva. Metodicko-pedagogickým centráram odporúča zabezpečiť pre pedagogických zamestnancov ďalšie vzdelávania k tvorbe kvalitného školského vzdelávacieho programu, Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania a Štátnemu pedagogickému ústavu odporúča spracovať aktuálny a kompletný súbor normatívo priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania a informovať priebežne, prehľadne a komplexne na webovom sídle o uskutočnených zmenách v jednotlivých štátnych vzdelávacích programoch. Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR odporúča stanoviť v právnych predpisoch jednoznačné pravidlá pre prijímanie uchádzačov na jednotlivé odbory štúdiá a nadväzne aj jednoznačné podmienky ukončovania tohto štúdiá. Ďalej ministerstvu odporúča zabezpečiť v právnych normách záväznosť plnenia normatívo priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti škôl, doplniť zriaďovanie poradných orgánov a ich kompetencie do vyhlášky o stredných školách, pravidelne aktualizovať sieť stredných škôl a zaradených študijných a učebných odborov, sprísniť podmienky zaradenia škôl do siete škôl a školských zariadení.

Vypracované odporúčania možno hodnotiť ako exaktné, účelné a cieľavedomé. Otáznikom však naďalej ostáva ako zabezpečiť realizáciu z nich odvíjaných opatrení.

Literatúra

1. BLAŠKO, M. *Úvod do modernej didaktiky I. (Manažérstvo kvality v škole)*. Košice : KIP TU, 2010, 166 s. ISBN 978-80-553-0466-3.
2. LUKÁČOVÁ, D. – BÁNESZ, G.: *Premeny technického vzdelávania*. Nitra : UKF, 2007. 102 s. ISBN 978-80-8094-136-9.
3. LUKÁČOVÁ, D.: *Technické vzdelávanie, PISA a štátny vzdelávací program*. In: *Technológia vzdelávania*, roč. 16, č. 8 /2008, s. 14 - 15. ISSN 1335-003X.
4. MŠ SR. *Normatív priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti pre výučbu odborného výcviku v učebnom odbore 2487 2 autoopravár*. Bratislava : MŠ SR, 2005.
5. ŠIOV. *Vzdelávacie programy*. Bratislava : ŠIOV.
<http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy/9411s>
6. ŠŠI. *Správa o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v strednom odbornom školstve v školskom roku 2010/2011 v SR*. Bratislava : ŠŠI, 2011.
http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/141_142_KI_TI_SOS.pdf
7. ÚIPŠ. *Prehľad Stredné odborné školy k 15. 9. 2011*. Bratislava : ÚIPŠ, 2011.
<http://www.uips.sk/ciselniky/ciselniky-studijnych-a-ucebnych-odborov>

Lektoroval: Prof. Ing. Ján Gaduš, PhD.

Kontaktná adresa:

Martin Zatkalík, Ing.,
Stredná odborná škola,
Kysucká 14,
903 01 Senec, SR,
e-mail: m.zatkalik@azet.sk

Alena Hašková, Prof. PaedDr. CSc.,
Katedra techniky a informačných technológií,
Pedagogická fakulta UKF,
Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra, SR,
e-mail: ahaskova@ukf.sk